

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΥΠΡΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΚΑΛΩΝ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΩΝ ΤΕΧΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΤΗΝ
ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

Η ΤΕΧΝΗ ΣΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ ΣΤΙΣ ΠΡΩΤΕΣ ΔΕΚΑΕΤΙΕΣ ΤΟΥ 20ΟΥ ΑΙΩΝΑ:
ΕΞΠΡΕΣΙΟΝΙΣΜΟΣ, ΝΕΑ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΟΤΗΤΑ, ΝΑΖΙ ΚΑΙ «ΕΚΦΥΛΙΣΜΕΝΗ
ΤΕΧΝΗ»

Μάρθα Λουκά

Λεμεσός 2023

Πνευματικά δικαιώματα

Copyright © Μάρθα Λουκά, 2023

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Η έγκριση της μεταπτυχιακής διατριβής από το Τμήμα Καλών Τεχνών του Τεχνολογικού Πανεπιστημίου Κύπρου δεν υποδηλώνει απαραίτητως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Τμήματος.

Χωρίς την παρουσία, την υποστήριξη και την ανεκτικότητα κάποιων ανθρώπων δεν θα ήταν δυνατή η εκπόνηση αυτής της διατριβής. Θα ήθελα να ευχαριστήσω ιδιαίτερα την επιβλέπουσα καθηγήτριά μου, Δρ. Μαρία Μόσχου, για την σωστή καθοδήγηση και την ηθική και πνευματική υποστήριξή της, καθώς και για την αμέριστη υλικοτεχνική υποστήριξη, χωρίς την οποία δε θα είχαν προκύψει τα αποτελέσματα της διατριβής αυτής. Επιπλέον, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον αναπληρωτή καθηγητή του τμήματος Ιστορίας και Θεωρίας της Τέχνης, Δρ. Αντώνη Δανό, του οποίου οι συμβουλές υπήρξαν πολύτιμες για τη λογική ροή και βέλτιστη δομή της διατριβής.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα διατριβή εξετάζει τη μοντέρνα τέχνη στην Γερμανία στις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα. Πιο συγκεκριμένα, εξετάζει τον Εξπρεσιονισμό, που αναπτύσσεται με τις ομάδες Γέφυρα στη Δρέσδη το 1905, και την ομάδα Γαλάζιος Καβαλάρης που διοργάνωσε δύο εκθέσεις στο Μόναχο το 1911 και το 1912. Πρόκειται για ομάδες από μοντέρνους καλλιτέχνες με διαφορετικό στυλ. Έμπνευση τους οι «πρωτόγονες» πηγές, οι οποίες περιλάμβαναν κυρίως την αφρικάνικη τέχνη και η επιλογή έντονης χρωματικής παλέτας. Ωστόσο, η εξπρεσιονιστική τέχνη χρησιμοποιήθηκε ως εργαλείο προπαγάνδας από τους Ναζιστές κατά την περίοδο του μεσοπολέμου στην Γερμανία. Ο Αδόλφος Χίτλερ και η ομάδα του κατηγόρησαν τα εξπρεσιονιστικά έργα ως εκφυλισμένα. Εξετάζονται οι δύο σημαντικότερες εκθέσεις τέχνης, οι οποίες πραγματοποιήθηκαν από το Εθνικοσοσιαλιστικό Κόμμα, στο Μόναχο: Η Έκθεση Εκφυλισμένης Τέχνης, στις 19 Ιουλίου 1937, και η Έκθεση Γερμανικής Τέχνης στις 18 Ιουλίου 1937, την οποία ο Χίτλερ εγκαινιάζει σε ένα από τα πιο μεγαλεπήβολα δείγματα του σχεδίου της ναζιστικής προπαγάνδας, τον Οίκο της Γερμανικής Τέχνης (Haus der Deutschen Kunst). Στην έκθεση εκφυλισμένη τέχνη συγκεντρώθηκαν συνολικά 20.000 έργα από 1.400 καλλιτέχνες. Τα έργα πωλήθηκαν, δημοπρατήθηκαν ή καταστράφηκαν. Αυτά τα οποία θεωρήθηκαν ότι δεν είχαν ιδιαίτερη χρηματική αξία παραδόθηκαν στην πυρά. Οι συνέπειες τούτου είναι εμφανείς μέχρι σήμερα. Αναντίρρητα, η ναζιστική προπαγάνδα αντιμετώπισε την τέχνη ως ιδεολογικό όπλο και απαξίωσε την τέχνη των «πρωτόγονων», των παιδιών και των παρανοϊκών ως «εκφυλισμένη». Η θεωρούμενη από τους Εθνικοσοσιαλιστές πολιτισμική σήψη του μοντερνισμού αποτελούσε «προσβολή» για την Άρια φυλή, «βεβήλωση» των χριστιανικών ηθών και «σπίλωση» της γυναικειάς φύσης.

Λέξεις κλειδιά: Γερμανία, Πρώιμος 20ός αιώνας, Εξπρεσιονισμός, Νέα Αντικειμενικότητα, «Εκφυλισμένη Τέχνη», Ναζί, προπαγάνδα

ABSTRACT

The thesis deals with modern art in Germany during the first decades of the 20th century. More specifically, it examines Expressionism, which develops with the Die Brücke (The Bridge) group in Dresden in 1905 and the Der Blaue Reiter (The Blue Rider) group that organized two exhibitions in Munich in 1911 and 1912. These are groups of modern different artists, they were inspired by "primitive" sources, which mainly included African art and the choice of a strong color palette. However, expressionist art was used as a propaganda tool by the Nazis during the interwar period in Germany. Adolf Hitler and his group denounced Expressionist works as degenerate. Two most important art exhibitions were held by the National Socialist Party, both in Munich: the Exhibition of Degenerate Art, on 19th of July 1937, and the Exhibition of German Art, which Hitler inaugurated on 18th of July 1937, in one of the grandest design examples of Nazi propaganda, the House of German Art (Haus der Deutschen Kunst). A total of 20,000 works by 1,400 artists were gathered in the Degenerate Art exhibition, some of them were sold, auctioned or destroyed. Those, which were considered to have no particular monetary value, were consigned to the pyre. The consequences of these are evident to this day. Undeniably, Nazi propaganda treated art as an ideological weapon and disparaged the art of "primitives", children and the paranoid as degenerate. The cultural "rot" of modernism was considered by the National Socialists as an "insult" to the Aryan race, "desecration" of Christian morals and "tarnishing" of female nature.

Keywords: Early 20th c. Germany, Expressionism, New Objectivity, "Degenerate Art", Nazis, Propaganda

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	v
ABSTRACT.....	vi
ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.....	vii
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ.....	viii
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Η Τέχνη στη Γερμανία 1905-1940.....	4
1.1. Οι δύο ομάδες του Γερμανικού Εξπρεσιονισμού.....	7
1.1.1 <i>Die Brücke</i> (Η Γέφυρα)	9
1.1.2 <i>Ο Γαλάζιος Καβαλάρης</i> (<i>Der blaue Reiter</i>)	15
1.2 Emil Nolde (1867-1956)	19
1.3 Ο Εξπρεσιονισμός στη γλυπτική	35
1.4 <i>Die Neue Sachlichkeit</i> (Η Νέα Αντικειμενικότητα)	37
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Ναζί και «Εκφυλισμένη Τέχνη».....	43
2.1 Εκφυλισμένη Τέχνη.....	45
2.2 Η ναζιστική λογοκρισία και οι εκθέσεις «εκφυλισμένης τέχνης»	47
2.3 Η Έκθεση Μεγάλης Γερμανικής Τέχνης (<i>Grosse Deutsche Kunstausstellung</i>).....	49
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	58
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	60
ΕΙΚΟΝΕΣ.....	62